

Jomfru Anne Sehested til Sindbjerggaard.

Ved Johan P. Hovmøller.

SEHESTED-SLÆGTEN var af Uradelen (gl. Adel) og hørte til en allerede fra første Halvdel af det 14.

Aarhundrede kendt Vendsysselslægt, der langt senere - i Christian IV's Tid optog Navnet Sehested efter den holstenske Slægt af dette Navn, med hvem den havde Vaaben tilfælles, en af tre indadvendte Sølv Søblade (1-2) anbragte paa samme Maade som de i Skjoldets Midte samlede Figurer, omsat rød Rose i blaat. Fem sorte Hejrefjer over.

Denne vendsysselske Slægt holdt oprindelig navnlig til i Omegnen af Hjørring. En Ætling af Slægten, *Jens Thomesen*, tilgiftede sig før 1517 med Anne Maltedatter Jul den vestjydske Gaard Nørre Holmgaard, som blev i hans Slægt i over 200 Aar. Han blev efterhaanden en anset Mand, og han bestred fra 1537 det besværlige Embede som Landsdommer i Nørre-Jylland. Han døde paa Nørre Holmgaard 1555 og ligger tillige med sin Hustru begravet i denne Gaards Sognekirke Møborg. I Aaret 1535 købte han *Højriis* paa Mors og ogsaa denne Gaard blev i denne Slægts Eje i 100 Aar, idet Sønnen *Malte Jensen* overtog den efter sin Fader sammen med Nørre Holmgaard. Han blev som sin Fader Landsdommer i Nørre-Jylland og døde 1592. Med sin Hustru, Sofie Klavsdatter Bille, blev han gennem sine ti Børn Stamfader til de følgende Sehesteder.

Deres Søn, *Klavs Maltesen* (Sehested), fik *Højriis*. Han var fra 1595 til 1612 Statholder paa Øsel. Jomfru *Anne Sehested* var en Datter af ham og Anne Lykke Nielsdatter.

I Arv efter Faderen tilfaldt Anne Sehested 151½ Tdr. Hartkorn, Bøndergods, der for Størstedelen var beliggende paa Mors. I Mønstringsrullen for 1625 var hun takseret til heraf at stille en halv Hest.

19. Marts 1631 fik hun efter Ansøgning Bevilling til at være sin egen Værge. (Jfr. Reg. 1624/34, Fol. 279 b.)

I Aaret 1632 anholder hun Kongen om at erholde Sindbjerggaard samt 10 Gaarde og 3 Gadehuse i Sindbjerg By, Redsted Sogn, endvidere den i 30 Aar øde Sindbjerg Mølle i Mageskifte med andet hende tilhørende Gods (Jydske Indlæg). Sindbjerggaard blev ved Reformationen inddraget under Kronen og var bortforpagtet eller bortfæstet.

10. Januar 1633 afæskes Knud Gyldenstjerne, Befalingsmand paa Hald, Erklæring om det begærede Magelæg, og 9. December samme Aar faar han, Mogens Kaas til Frøstrup, Befalingsmand paa Dueholm Kloster, og Mogens Høg til Kærgaardsholm, Befalingsmand paa Lund, Brev om at besigtige det

Gods, som Anne Sehested begærede og tilbød til Magelæg. (Jfr. J. Tegnelser 1626/34, Fol. 452 og 567.)

Denne Erklæring blev afgivet 6. Juli næste Aar og indeholdt, at samme kgl. Majestæts Gods noksom fra Slottet kan mistes for Bejligheds og anden Herligheds Skyld, naar der kan ske fuldkomment Vederlag og det Gods, Jomfru Anne Sehested udlægger, maa komme under Hald Len og Lensmandens Genant; ellers kan det ikke mistes. (Indb. Breve til det Danske Kancelli for 1633-34.)

Mageskiftet trak dog i Langdrag og afsluttedes først 1636. Blandt det Gods, som Anne Sehested maatte afstaa til Kronen, fandtes Vilsgaard og Gullerupgaard. (Originale Magesk. 1038, jfr. Kronens Skøder, 1. B. 480.)

Ogsaa med sin Søster, Fru Karen Sehested, foretog hun 6. Februar 1637 et Mageskifte og fik udlagt en halv Gaard i Vils By kaldet "Siøgaard" samt et Boel og Anpart i en anden Gaard samme Sted. (V. L. Skøde og Pantepatk. 1624/37.) Hendes samlede Hartkorn udgjorde i Aaret 1638 278 Tdr. Hartkorn. (D. Mag. 5 R. 1 B. Side 182.) Under Hovedgaarden inddrog hun en belejligt beliggende Bondegaard. Samtidig begyndte hun vistnok Opførelsen af nye Bygninger og Anlæget af en Have samt fire Fiskedamme. Borggaarden bestod af Salshuset med to Sidefløje, alle straaetækte. I Hovedbygningen fandtes Fruerstuen, Jomfruens eget Kammers - omdraget (beklædt) med "Husspaan" - Jomfruens egen Kælder, Spisekammeret, Jomfruens og Pigernes Sengekamre m. fl. Paa Loftet omtales Fadeburet og et andet Kammer. I den vestre Sidefløj fandtes to Gæstekamre med dobbelte Vinduer (alle Vinduer var forsynede med Jærnstænger og i Fruerstuen tillige med Skodder), Køkken, Spisekammer og Bryggers med en "Pot-Kakel" og i den søndre Fløj et lille Køkken, Mælkestue, Borgestue og Fogdens Kammer; de tre sidste var forsynede med "Pot-Kakeler". Under dette Hus var en Jordkælder.

I Ladegaarden omtales et Øksenhus til 52 Høveder og et andet Hus til 12 Køer og 16 Ungfænod.

I Haven, som var afdelt i fire Kvarterer, fandtes Ribs, Stikkelsbær, Blommetræer, Rosentræer og andre gemene Træer.

Om Gaarden har været omgivet af Grave kan vist ikke nøjagtig oplyses. Muligt har de fire Fiskedamme dannet et Slags Værn. Ved Broen var anbragt et Hundehus. Af nogen særlig Anseelse har den ny Hovedgaard næppe været. (Synsforretning foretaget 4. September 1665 efter Anne Sehesteds Død, indført i Thingbogen.)

Da Anne Sehested ogsaa var kommet i Besiddelse af Vejerslevgaard og de fleste andre Gaarde i Vejerslev By og ønskede at afrunde Godset deromkring, ansøgte hun paany Kongen om et Mageskifte og tilbød ham for Nørre Mølle og 4 andre Gaarde (Sandgaard og Svanholm) i Vejerslev Sogn under Dueholm Klosters Len samt Aarbæk Mølle i Ørding Sogn og Kjærgaard i Vejerslev Sogn under Hald Len andet hende tilhørende Strøgods paa Mors. Efter at de paagældende Lensmænd, henholdsvis Jørgen Krag og Jørgen Seefeldt, i Henhold til kgl. Missive af 16. Maj 1639 havde anbefalet hendes Andragende kom Mageskiftet i Stand og Mageskiftbrevene udfærdigedes i Kancelliet 25. Juni 1640. (Jfr. Tegn. 1639,42, Fol. 81 b., j. Reg. 1640/48, Fol. 61 og Orig. Magesk. 1114, jævnf. Kronens Skøder, Bind 1, S. 519.)

I Anledning af en Trætte med Mogens Kaas til Ørndrup om en Vej fra Stenrøgel til Kjøbvad og om Skellet mellem Vejerslevgaard og Blidstrups Marker opnaaedes 4. Juni 1641 Forlig, der er medunderskrevet af Erik Juul til Hundsbæk, Landsdommer (Anne Sehesteds Svoger), hendes Broder, Mogens Sehested til Holmegaard, Befalingsmand paa Hald. (Original i Topografisk Samling "Trudsholm".)

Paa Skiftet efter hendes afdøde Moder, Fru Anne Lykke til Rydhave, beskikkedes 19. April 1645 Peder Gersdorf til hendes Væрге. (Jfr. Tegn. 1643/48, Fol. 136.) 1648 giver hun sin Broder, Malte Sehested, Skøde paa hendes Anpart i en Gaard i Ejsing By og Sogn. (V. L. Skøde og Panteptrk. 1645/46, Side 94.)

Anne Sehested andrager paa at faa bevilget en Sædedegn til Vejerslev og Redsted Sogne, der hidtil havde været betjent af Skolepersoner i Nykøbing Skole, og tilbyder at udlægge et Skolebol med den Begæring, at den af hende beskikkede Sædedegn forøvrigt maa nyde de Indtægter, som hidtil have været tillagt Skoledegnene. 30. November faar Frands Paavisk, Lensmand paa Hald, og Bispen Ordre til at erklære sig om Sagen. (Jfr. Tegn 1648/51, Fol. 47.)

For sin Broder, Malte Sehested, holdt hun i nogle Aar Hus paa Holmgaard efter at dennes Hustru, Elisabeth Gyldenstjerne, var død 22. Marts 1651. Hun var tilstede ved Broderens Dødsleje 13. Februar 1657. (O. Nielsen: Skodborg og Vandfuld Herreder, Side 235.)

27. Juni 1656 opholder Anne Sehested sig i København og indgiver til Kongen Ansøgning, at der af 5½ Gaarde, 1 Bol og 6 Gadehuse i Redsted samt 2 Gaarde, 2 Bol og 2 Gadehuse i Vils By maa bevilges hende 3 eller 4 Dages Arbejde til Sindbjerggaard, særdeles med Pløjning, særdeles med Møgagning og særdeles udi Høst og Høbjergning af hver fuld Gaard og halvt saa meget af Bolene samt nogle Dages Arbejde af Gadehusfolkene. Da de nævnte Ejendomme ligger syv store Mile fra Hald, og et stort Færgested er derimellem, have de ikke gjort Arbejde til Hald, men i Stedet betalt Arbejdspenge, som hun

tilbyder rigtig at klarere og betale paa sit tilbørlige Sted. Hun anholder i den Anledning underdanigst om Kgl. Majestæts naadigste Bevilling og Missive til Lensmanden paa Hald, Ulrich Christian Gyldenløve. (Jydske Indlæg for 1656.)

Under de følgende Krigsaar var hun ogsaa borte fra Hjemmet. Ved sin Hjemkomst 1660 fandt hun Husene tomme, men Bygningerne havde dog ikke lidt nogen særlig Overlast under den gentagne fjendtlige Besætning af Mors.

Med sin Foged, Ib Jensen, der havde bestyret Gaarden under hendes Fraværelse, var hun meget utilfreds og lod ham sagsøge for forskellige Misligheder og fordi han til Trods for sin Forpligtelse om ikke at forlade Øen forinden han havde berigtiget sit Regnskab, særlig fra Krigens Tid, havde taget fast Ophold i Viborg. Blandt hendes Antegnelser til hans Regnskaber forekommer blandt andre Udsættelser følgende Post: At der i 1657 i et helt Aar af 9 Køer kun var samlet 3 Fjerdinger og 1½ Lispund Smør og i 1658 af 10 Køer endog kun 1 Fjerding 4 Lispund Smør, medens der af hver Ko i det ringeste burde være skaffet i Otting o. s. v. I Anledning af, at Ib Jensen havde rost sig af, at alle Husene paa Gaarden var velbevarede, udtaler Jomfru Anne Sehested sig i et Indlæg, dateret Sindbjerggaard den 29. September 1661 (fremlagt for Viborg Landsting næstfølgende 9. Oktober): "At hun takker Gud for de tomme Huse stod der saavel som andet Steds i Landet, hvor ingen Huse eller Gaarde var nedbrudte; men befandt det slet nok for sig alligevel fremfor andre hendes Naboer, da hun maatte laane og købe for rede Penge baade Korn og andet af dem for at faa Gaarden paa Fode igen. Hvad Kvæg og Fæ angik, som jeg efterlod paa Gaarden, da var det ganske forsultet og fordærvet for hans Forsømmelsers Skyld og eftersom han paastaar, ikke at kunne svare til, hvad som paa Gaarden er forekommet, efterdi Fjenderne vare baade Landet og Gaarden mægtige, saa kan han aldrig med Sandfærdighed bevise noget med Magt derfra at være taget med Gevalt af Fjenderne" o. s. v. (V. L. Dombog for Aalborg Stift 1661. Fol. 351 f.)

24. Juni 1660 var hun til Stede paa Gudumkloster ved Margrethe Mogensdatter Kaas's Dødsleje. (C. F. Bricka og S. U. Gjellerup: Den danske Adel, S. 555.)

1661 faar hun Fæstebrev paa Vejerslev og Redsted Kongetiender. I Anledning af Matrikullens Indrettelse indsender hun til Rentekammeret tvende Jordebøger, dog ikke aldeles enslydende; den ene er dateret 12. Marts 1661, den anden August 1662.

"Sindbjerggaard" var efter sin Landgilde ansat til 20 Tdr. Hartkorn, men desuden brugtes under Hovedgaarden 4 Tdr. Bondeskyld. Godset, der var beliggende i Sindbjerg, Redsted og Vejerslev (herunder Vejerslevgaard og Viborggaard, en lille Forpagtningsgaard), udgjorde 236 Tdr. 6 Skp. Hartkorn (det øde Gods var dog ikke medregnet heri). Efter Jordebogen af 1662 opgives Godset til 250 Tdr.

2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn. (Rentekammerets Jordebogsamling.) Dog heri beregnet Herligheden af 2 Gaarde i Salling og Nestrupgaard i Sjørring Sogn.

Da Vejerslev Kirke, hvis Tiende Anne Sehested havde i Fæste, havde vist sig meget brøstfældig, anholder hun Regnskabsprovsten, Henrik Gyldenstiern, hvem Kirkernes Forsvar var betroet, om, at der af de andre Kirker i Provstiet, som havde noget til Bedste, maa ydes Bidrag til nævnte Kirkes Reparation, paa det, at den ikke ganske skal blive øde. Da Gyldenstiern ikke tør paatage sig af egen Myndighed at paalægge Kirkerne denne iøvrigt ret almindelige Udgift, indstiller han 14. Juli 1663 Sagen til Kongens øverste Sekretær. (Jydske Indlæg for 1663.)

Redsted Kirke skænkede Jomfru Anne Sehested en Kalk, som bærer hendes Vaabenmærke indgraveret. Det var jo hendes Sognekirke. I Rakkeby Kirke findes et Par smaa, sjældne Lysestager paa Alteret, som bærer Sehestedernes Vaabenmærke og Bogstaverne A. S.¹⁾

Det synes, som om Anne Sehested indtil da ikke havde fast Ophold paa Sindbjerggaard. 1663 holdt hun saaledes Hus paa Holmgaard. Foruden en aarlig Afgift af 2 Tdr. Rug, 2 Tdr. Byg og 2 Tdr. Havre samt nogle Dages Lyngslet i Gaardens Hede gav hun til Sognepræsten i Offer 2 Rdl. hver Højtid, hvad der dog tyder paa, at Sindbjerggaard har været hendes egentlige Domicil. (Præsteindberetning af 27. November 1689.)

En Pige, Else Jensdatter, havde om Sommeren tjent hende som Nøglekvinde paa Sindbjerggaard og i denne Tjeneste ladet sig besove. Senere fulgte hun Jomfruen til Holmgaard, men rømmede derfra. Hun stævner derfor Pigen til Sønder-Herreds Thing og gav i sit Indlæg, dateret Sindbjerggaard den 18. April 1664, Paastand om, at Pigen, som havde været betroet hendes Nøgler, skal lide efter Gaardsrettens 17de og 18de Kapitel som for aabenbart Tyveri og Chr. IV's Forordning straffes med Fængsel og paa Kroppen. (Sønder-Herreds Thingbog for 1664.)

I Matrikullen af 1664 angives Sindbjerggaard som "Adelig Sædegaard" af Hartkorn 20 Tdr. foruden 4 Tdr. Bondeskyld. Udsæden var beregnet til 20 Tdr. Rug, 10 Tdr. Byg og 30 Tdr. Havre. Der avledes 20 Læs Hø.

Til Lemvig Hospital havde Jomfru Anne Sehested (uvist naar, thi Gavebrevet tilintetgjordes ved Ildebranden, som overgik Lemvig 27. Juni 1684) foræret eller perpetueret 100 Rdl. in specie. (Jydske Indlæg for 1729, Litra D.) Ogsaa mod sine Bønder viste hun sig gavmild. Saaledes eftergav hun en Fæsters Enke al hendes afdøde Mands efterladte Gæld 19. December 1664. (Morsø Herreds Thingbog for nævnte Aar.)

9. Juni 1665 afgik Jomfru Anne Sehested ved Døden paa Sindbjerggaard og blev begravet den næstfølgende 9. August i *Viborg Domkirke*. Naar Præsten i Redsted Kirkebog opgiver hendes Alder til ikke fulde 49 Aar, da er dette selvfølgelig en Fejl, thi hendes Fader var død 14. April 1612, og hun var tilmed næppe hans yngste Barn. (Broderen Steen Sehested var saaledes født efter Faderens Død.)

Biskop, Dr. Mathias Foss holdt Ligtalen over hende. Denne har næppe nogensinde, som ellers var Skik, været trykt, men den fandtes i Manuskript efter Sal. Anne Sofie Pedersdatter Kragelund (død 1728), Hr. Hans Ramløses af Hvidbjerg, Ørum og Lodbjerg. (Historisk geneal. Arkiv, Generalia, Fol. 1 a.)

Som Skiftekommissærer i den afdødes Bo beskikkedes Kield Krag til Trudsholm og Henrik Friis til Ørbæklunde. Den afsluttende Skiftesamling afholdtes paa Sindbjerggaard allerede den 16. og 17. August 1665.

Sindbjerggaard blev af Arvingerne bortforpagtet til Iver Mathiesen - en Broder til Peder Mathiesen paa Ørndrup. Iver Mathiesen viedes 12. Februar 1671 til Martha Jørgensdatter af Karby Præstegaard. Gaarden havde tidligere været bortforpagtet til Christen Frost (1665).

Foranstaaende giver os et Billede af en baade klog, handlekraftig og betydelig Kvinde af en anset og rig Slægt. Hun magtede at samle Godset omkring Sindbjerggaard ved kloge Handeler og at give Gaarden Sædegaards Rettigheder. Saa det var ikke ubetydeligt, hvad hun som Kvinde naaede at skabe og udrette. Men desværre blev det kun en kort Tid, at Gaarden var mellem Øens adelige Sædegaarde, idet det gik Sindbjerggaard som saa mange andre Herregaarde, at de med Sædegaardene følgende Rettigheder og Fordele blev dem fratagne.

En af de Grunde, som oftest nævnes herfor, er, at der i Aaret 1682 udkom en Forordning, der blev af største Betydning for Landets Herregaarde, idet den bestemte, at disses Skattefrihed skulde være afhængig af, at der til dem hørte 200 Tdr. Hartkorn Gods indenfor en Omkreds af to Mil fra Gaarden, i hvilket Tilfælde de da kaldtes komplette.

Som bekendt havde alle Herregaarde været skattefri indtil 1660. Derefter maatte der af dem som af anden Jord svares Skat indtil 1670, da et Reskript fritog dem for alle Kontributioner undtagen Prinsessestyr, hvilket for mange var en meget betydelig Lettelse i disse vanskelige Tider; saa kom pludselig i 1682 den nysnævnte Forordning. Det var et haardt Slag for Ejere af smaa Sædegaarde med kun en ringe Mængde Gods. Saadanne Gaarde blev i den følgende Tid meget vanskeligt stillede, da der af dem skulde skattes dobbelt, baade de Skatter, som hvilede paa Bondejorder, altsaa Matrikelsskatter, og saadanne

¹ Se "Historisk Aarvog for Mors" IX, Side 38.

Skatter som Familie- og Folkeskat og andre, der ikke berørte disse.

I de følgende Aar indkom til Kongen mange ynkelige Andragender om Fritagelse for at komme ind under de nye Bestemmelser, men i Reglen stod Kongen fast. Vilde eller kunde Ejerne ikke skaffe det fornødne Gods, stod det dem jo frit for at erklære deres smaa Sædegaarde for Bøndergaarde. Det var dog en Udvej, som mange trykkede sig ved, thi derved slap de jo vel for at svare en Del Skatter, som særlig hvilede paa Besiddere af de frie Jorder, men den rigtige Tiendefrihed gik samtidig tabt.

Imidlertid var det for mange umuligt at skaffe det fornødne Gods, snart fordi de var ubemidlede, snart fordi Gods overhovedet ikke var til at faa til Købs i Nærheden. Der var ikke faa Herreder, hvor der ikke fandtes Bøndergods nok til at komplettere alle Herregaarde med, og i Naboherrederne var ofte intet at faa, fordi der var Herremænd nok, som forlængst havde lagt Beslag paa, hvad der var.

Værre endnu blev det, da Christian V's Matrikel indførtes, for der skete da det, at adskillige Gaarde, som med stort Besvær havde skrabet de 200 Tdr. Hartkorn Gods sammen, blev ukomplette, fordi den

nye Matrikel nedsatte de enkelte Ejendommers Hartkorn. Atter lød der talrige Klager til den enevældige Konge. Han gav vel over en lav Sko Henstand med Kompletteringen, men kompletteres skulde der.

Følgen blev da, som foran nævnt, at adskillige smaa Sædegaarde i den følgende Tid af Ejerne erklæredes for Bøndergaarde.

Saaledes gik det Sindbjerggaard, og Jomfru Anne Sehesteds Livsværk, om man saa maa sige, var dermed en Saga blot.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1930, side 42-50)